

Τουρκική πολιτική πολλαπλών προβλημάτων

Ακόμη και πριν από εννέα μήνες, το «εφεύρημα» του Davutoglu περί της πολιτικής των «μηδενικών προβλημάτων» φάνταζε ιδανικό για την εξωτερική πολιτική της Άγκυρας. Όμως, οι γεωπολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική, η ενεργειακή συμφωνία του Ισραήλ με την Κυπριακή Δημοκρατία και γενικότερα οι λανθασμένες επιλογές της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο οδήγησαν την Άγκυρα σε απομόνωση και διπλωματικό αδιέξοδο. Τα ελληνο-τουρκικά και το κυπριακό δεν σημείωσαν καμία βελτίωση, ενώ οι σχέσεις με το Ισραήλ επιδεινώνονται συνεχώς.

Τα τελευταία χρόνια το AKP κατόρθωσε να βελτιώσει σε σημαντικό βαθμό τις συρο-τουρκικές σχέσεις, ενώ τον Απρίλιο του 2009, οι δύο χώρες διεξήγαγαν και μια κοινή στρατιωτική άσκηση στα σύνορά τους, γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για περαιτέρω συνεργασία σε αμυντικό επίπεδο. Οι σχέσεις αυτές κλυδωνίσθηκαν κατά τη διάρκεια της συριακής εξέγερσης, όταν ο Erdogan απείλησε το καθεστώς του Assad και προσέφερε καταφύγιο στη συριακή αντιπολίτευση.

Παρά τις έντονες ανησυχίες της Ουάσιγκτον, της Ευρώπης και του Τελ Αβίβ, τα τελευταία χρόνια η Άγκυρα βελτίωσε βαθμιαία τις σχέσεις της και με την Τεχεράνη. Πέρα από τις ενεργειακές, εμπορικές και οικονομικές συμφωνίες, υπέγραψε και στρατιωτικές συμφωνίες για την κοινή αντιμετώπιση του ΡΚΚ στο βόρειο Ιράκ και συγχρόνως υποστήριξε το δικαίωμα του Ιράν να αναπτύσσει το πυρηνικό του πρόγραμμα. Μάλιστα, το Μάιο του 2010, μαζί με τη Βραζιλία, διαμεσολάβησε για την επίτευξη της γνωστής ανταλλαγής πυρηνικού καυσίμου, η οποία ουσιαστικά δεν οδήγησε σε καμιά λύση. Πρόσφατα, οι σχέσεις των δύο χωρών διαταράχθηκαν, αφού η Άγκυρα υποστήριξε την καταστολή των Σιιτών Μουσουλμάνων από το καθεστώς του Μπαχρέιν, απείλησε το καθεστώς του Assad που συνιστά στρατηγικό εταίρο της Τεχεράνης και στο επόμενο χρονικό διάστημα αναμένεται να εγκαταστήσει -στα Άδανα ή στη Malatya (Μελέτη)- ένα ραντάρ έγκαιρης προειδοποίησης του αντιβαλλιστικού προγράμματος του ΝΑΤΟ για την αντιμετώπιση της απειλής των βαλλιστικών βλημάτων εδάφους-εδάφους του Ιράν και της Βόρειας Κορέας. Αυτές οι επιλογές της Άγκυρας δυσaráεστησαν την Τεχεράνη και προκάλεσαν ρήξη στις σχέσεις τους και διακοπή της διμερούς ανταλλαγής στρατιωτικών πληροφοριών, σχετικά με τη δραστηριότητα του ΡΚΚ στο βόρειο Ιράκ.

Όσον αφορά τις τουρκο-λιβυκές σχέσεις, ο Τούρκος πρωθυπουργός αρχικά αντέδρασε στην υιοθέτηση της απόφασης 1973 του ΣΑ του ΟΗΕ, αλλά και γενικότερα στην ιδέα της στρατιωτικής επέμβασης του ΝΑΤΟ. Ο Erdogan είχε προτείνει τη διαμεσολάβηση της Άγκυρας, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ του Λίβου μονάρχη και των αντικαθεστωτικών της Βεγγάζης. Μετά την υιοθέτηση της απόφασης 1973, η Τουρκία άλλαξε στάση και υποστήριξε ενεργά τις αεροναυτικές επιχειρήσεις κατά του λιβυκού καθεστώτος. Προφανώς, επανεκτίμησε την κατάσταση και πρόέβλεψε την ανάδυση των μελλοντικών συμφερόντων και απειλών που θα προέκυπταν για την Τουρκία, από το διάδοχο status της ευρύτερης περιοχής του αραβικού κόσμου. Ως γνωστόν, σήμερα η Άγκυρα αναγνωρίζει επίσημα την κυβέρνηση του «Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου» (National Transitional Council - NTC) των Λίβυων πρώην αντικαθεστωτικών.

Μετά τη διμερή ισραηλινο-κυπριακή ενεργειακή συμφωνία και την απόφαση της Κυπριακής Δημοκρατίας να προχωρήσει σε γεωτρήσεις για τον εντοπισμό κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη νότια θαλάσσια περιοχή της κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), η Άγκυρα, που εισέβαλε και δημιούργησε μια ψευδοκρατική οντότητα η οποία δεν αναγνωρίζεται από καμιά χώρα, απείλησε ότι θα «τορπιλίσει» την επίλυση του κυπριακού

προβλήματος, θα προσαρτήσει τα κατεχόμενα της βόρειας Κύπρου και θα χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα προκειμένου να μην πραγματοποιηθούν οι γεωτρήσεις. Παράλληλα, ο Erdogan ενημέρωσε τον ΟΗΕ, την Κυπριακή Δημοκρατία και το ψευδοκράτος ότι δεν προτίθεται να αποδεχθεί τις παραχωρήσεις που είχαν συμφωνηθεί το 2004 και οι οποίες απέβλεπαν στη διευκόλυνση της επανένωσης της Κύπρου.

Τα ελληνο-τουρκικά δεν βρίσκονται σε καλύτερη μοίρα, αφού οι σχέσεις των δύο χωρών τείνουν προς περαιτέρω επιδείνωση. Οι φραστικές απειλές της Τουρκίας για τις γεωτρήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ και η πολύχρονη δράση του τουρκικού προξενείου της Κομοτηνής στη Θράκη προκάλεσαν συζήτηση στο ελληνικό Κοινοβούλιο και την αυστηρή προειδοποίηση του αντιπροέδρου της κυβέρνησης προς την Άγκυρα.

Η εξωτερική πολιτική της Άγκυρας όλως περιέργως βαδίζει από το κακό στο χειρότερο. Δείχνει να αδιαφορεί για τα μείζονα εσωτερικά της προβλήματα και τις αναδυόμενες περιφερειακές απειλές. Μετά το νικηφόρο εκλογικό αποτέλεσμα του Ιουνίου του 2011, το AKP αδυνατεί να βελτιώσει την κατάσταση εσωτερικής ασφάλειας στην Ανατολία, διεξάγει εκκαθαριστικές αεροπορικές επιδρομές στο βόρειο Ιράκ, αλλά παρόλα αυτά κλιμακώνει την ένταση στην Ανατολική Μεσόγειο, βαθαίνει το ρήγμα με το Ισραήλ και δημιουργεί διπλωματικό αδιέξοδο στην επίλυση του κυπριακού. Μάλιστα, καταβάλλει προσπάθειες για την αναγνώριση του παλαιστινιακού κράτους, τη στιγμή που είναι πιο εύκολο να δημιουργηθεί μια αυτόνομη κουρδική οντότητα στη νοτιοανατολική Τουρκία, ενώ η πρόταση για την Παλαιστίνη να αντιμετωπίσει το νετό της Ουάσιγκτον στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Οι επόμενες κινήσεις της Άγκυρας

Στο διπλωματικό επίπεδο η Άγκυρα έχει περιορισμένες επιλογές, καθώς **η πολιτική των μηδενικών προβλημάτων του Τούρκου υπουργού Εξωτερικών Ahmed Davutoglu έχει μετατραπεί σε πολιτική πολλαπλών προβλημάτων**, με αποτέλεσμα τη διεθνή απομόνωση της Τουρκίας.

Στην παρούσα φάση, υπάρχουν ενδείξεις σύμφωνα με τις οποίες η τουρκική διπλωματία θα επιδιώξει να βελτιώσει τις σχέσεις της με το Κάιρο, προκειμένου να εκμεταλλευτεί τη ρήξη στις ισραηλινο-αιγυπτιακές σχέσεις. Μέσω της απειλής για τερματισμό της ειρηνευτικής συμφωνίας Ισραήλ-Αιγύπτου του 1979, θα πιέσει το Τελ Αβίβ προκειμένου να αλλάξει συμπεριφορά. Το ζητούμενο είναι αν δεχθεί το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο της Αιγύπτου να παίξει το επικίνδυνο παιχνίδι της Άγκυρας. Από τη μια μεριά αυτό θα ανακούφιζε πρόσκαιρα τη στρατιωτική ηγεσία της Αιγύπτου, αφού θα έστρεφε την προσοχή του αιγυπτιακού λαού και ιδιαίτερα των εξεγερμένων προς το Ισραήλ. Από την άλλη όμως θα επιδείνωνε την κατάσταση ασφάλειας στην περιοχή και φυσικά θα προκαλούσε την αντίδραση της Ουάσιγκτον. Η προσπάθεια αυτή της Άγκυρας δεν συγκεντρώνει σημαντικές πιθανότητες επιτυχίας.

Ανάλογη διπλωματική δραστηριότητα θα πρέπει να αναμένουμε στις τουρκο-λιβυκές σχέσεις, με στόχο την αποφυγή πιθανής μελλοντικής ελληνο-λιβυκής συμφωνίας για τη χάραξη των ορίων των ΑΟΖ Ελλάδας και Λιβύης. Ήδη, την τρέχουσα εβδομάδα ο Τούρκος πρωθυπουργός έχει προγραμματίσει διαδοχικές επισκέψεις στην Αίγυπτο (12 και 13 Σεπτεμβρίου), την Τυνησία (14 Σεπτεμβρίου) και τη Λιβύη (15 Σεπτεμβρίου). Πέρα από τα παραπάνω, η Άγκυρα δεν αποκλείεται να επιδεινώσει περαιτέρω τις διπλωματικές της σχέσεις με το Ισραήλ, αναστέλλοντας τις απευθείας αεροπορικές πτήσεις προς το εβραϊκό κράτος ή ακόμη διακόπτοντας πλήρως τη λειτουργία των ισραηλινών προξενείων στην Τουρκία.

Στο στρατιωτικό επίπεδο, οι τουρκικές επιλογές είναι περισσότερο περιορισμένες. Σε πρώτη φάση αναμένεται η μεταστάθμευση τουρκικών αεροναυτικών δυνάμεων στα αεροδρόμια και τις ναυτικές βάσεις της νότιας Τουρκίας. Στη συνέχεια, αναμένεται να αυξηθεί η παρουσία των τουρκικών αεροναυτικών δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο, με σκοπό να μην πραγματοποιηθούν οι προγραμματισμένες γεωτρήσεις από την εταιρεία Noble. Απάντηση στη συγκεκριμένη τουρκική πρόκληση έδωσε η υπουργός Εξωτερικών της Κύπρου Ερατώ Κοζάκου Μαρκουλή, η οποία μεταξύ άλλων δήλωσε ότι *«η Κυπριακή Δημοκρατία θα προχωρήσει με βάση τους σχεδιασμούς της στην εξόρυξη υδρογονανθράκων από την Αποκλειστική Οικονομική της Ζώνη και δεν υπάρχει καμιά περίπτωση αναβολής ή αναστολής τους, λόγω των τουρκικών απειλών»*.

Καθώς πλησιάζει η ημερομηνία έναρξης των γεωτρήσεων, αναμένεται να αυξηθεί η τουρκική αεροναυτική παρουσία και στο Αιγαίο, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Ρόδου-Καστελόριζου, στην περιοχή Κρήτης-Κύπρου και νότια της Κύπρου. Φυσικά, τόσο η Ελλάδα όσο και η Κυπριακή Δημοκρατία ήδη έχουν αυξήσει την ετοιμότητα των ενόπλων τους δυνάμεων, επαγρυπνούν για τις επόμενες κινήσεις της Άγκυρας και διατηρούν συνεχή επαφή με το Τελ Αβίβ.

Όντως, η Τουρκία βρίσκεται σε δεινή διπλωματική θέση και κάθε νέα φραστική απειλή την οδηγεί σε περαιτέρω διεθνή απομόνωση, αλλά και την εκτροχιάζει από την ευρωπαϊκή της πορεία. Δεν είναι απίθανο ο Τούρκος πρωθυπουργός να σκέφτεται την αντικατάσταση του «θεωρητικού» Ahmed Davutoglu. Όμως, η κρισιμότητα της παρούσας κατάστασης δεν επιτρέπει τέτοιες κινήσεις.

Γιαννακόπουλος Βασίλης